

İşçi sınıfı ve sendikalarda etnik bölünme tehlikesi

Yıldırım Koç

*Teori Yazı Kurulu Üyesi,
ODTÜ Öğretim Görevlisi*

İşçi sınıfı ve antiemperyalist mücadele

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti, ulusumuz ve işçi sınıfımız, ABD ve AB emperyalizminin saldırısı altındadır.

Bu saldırıyı geri püskürtebilmenin, bu süreçte Türkiye'nin bağımsızlığını yeniden sağlamanın, demokratikleşmesini gerçekleştirmenin ve sömürsüz bir Türkiye doğrultusunda adım atabilmenin önkoşulu, Türkiye işçi sınıfının bir bütün olarak emperyalizme karşı tavır almasıdır.

Bu tavır alışın maddi koşulları mevcuttur. Günümüzde Türkiye işçi sınıfının karşı karşıya bulunduğu en önemli sorunların arkasında emperyalizm yatmaktadır. İşsizlik, sosyal güvenlik sistemindeki sorunlar, iş kazaları ve meslek hastalıkları, kötü çalışma koşulları, düşük ücretler, özelleştirme, taşeronluk, kaçak işçilik, örgütsüzlük, iş güvencesinin yetersizliği, uzun çalışma süreleri ve benzeri sorunlar, Türkiye'nin emperyalizme bağımlılığının ve emperyalist sömürünün sonuçlarıdır. İşçi sınıfımız bu sorunlarını ancak emperyalizme karşı verilecek bir sınıf mücadelesi ve ulusal mücadele temelinde aşabilir.

İşçi sınıfının hayatını zorlaştıran ve özellikle belirli kesimlerin hayatını cehenneme çeviren emperyalizm, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'ni parçalamak, ülkemizin bağımsızlığını ve ülkemizde demokrasiyi yok etme çabası içindedir.

İşçi sınıfımızın sınıf çıkarları ve ulusumuzun ulusal çıkarları, emperyalizme karşı mücadelede birdir. Sınıf kimliği ve bilinci, ulusal kimlik ve bilinçle tam olarak örtüşmektedir.

Günümüzde işçi sınıfı olmaksızın anti-emperyalist ulusal mücadele verilemez.

Günümüzde işçi sınıfımız, anti-emperyalist mücadeleyi öne çıkarmadan burjuvaziye karşı başarılı bir mücadele veremez.

Emperyalizm de bu gerçeğin farkında olduğundan, işçi sınıfımızı, ulusumuzu oluşturan etnisitelere bölme çabası içindedir. İşçi sınıfı içinde sınıf bilinci geri bazı unsurlar, etnik kimliklerini öne çıkararak bölücülük yapmaktadır. Bazı kişiler ve sendikal örgütler de, emperyalizmin bu bölme çabasına, "demokratik talepler" adı altında, bilerek veya bilmeyerek, alet olmaktadır. Bazı kişi ve örgütlenmeler, sendikaları kişisel ve örgütsel çıkarlar

için kullanmak amacıyla sendikaların yönetime gelebilmek için işçi sınıfını etnik temelde bölenlerle işbirliği yapmaktadır.

Etnik, dini vb kimlikler temelinde bölünmeyi kolaylaştıran etkenler

Gerçek ücretlerde ani ve büyük düşüşler yaşanmaması ve artan işsizlik, işçi sınıfı saflarında etnik kimliğin ve dinsel inanç kimliğinin öne çıkmasına, sınıf kimliğinin geriletilmesine yol açmaktadır. 2009/2010 yıllarındaki 78 günlük Tekel eyleminde farklı siyasal görüşler, etnik kökenler ve inançlardan insanlar sınıf kimliklerini öne çıkararak kararlı bir mücadele verdiler; çünkü gerçek gelirlerinin yaklaşık üçte ikisini ve iş güvencelerini yitireceklerdi. Halbuki günümüzde işyerlerinde çalışmayı sürdürenler, özellikle enflasyonun tek haneli rakamlarla geliştiği ve işsizliğin yaygınlaştığı dönemlerde, sınıfsal tepkilerini frenleme eğilimindedir. Artan işsizlik hem işini koruyanlar arasında bir korku yaymakta, hem de iş bulabilme amacıyla etnik kimliğin ve inanç kimliğinin öne çıkarılmasına yol açmaktadır. Günümüz Türkiyesinde sınıf kimliğini öne çıkararak iş bulma umudu yoktur; ancak etnik kimlik ve özellikle cemaat ilişkileri, iş olanaklarının kapısını açabilmektedir.

Türkiye'nin kurtuluşu, emperyalistlerle işbirliği yapanlar dışında tüm ulusumuzun birliğinin sağlanmasından geçmektedir.

İşçi sınıfımızın bu sürece katkıda bulunabilmesi ve emeğin kurtuluşu doğrultusunda adım atabilmesi için de işçiler arasında sınıf kimliğinin ve bilincinin hakim olmasını gerektirmektedir.

Günümüz Türkiyesinde ulusal bilinç ve sınıf bilinci birbirini tamamlamaktadır. Etnik kimlik ve bilinç ile sınıf bilinci, birbirini dışlamaktadır. Etnik kimliğin öne çıkarılması, emperyalizm karşısında teslimiyet ve emperyalistlere kölelik, toprak ağalarına, aşiret reislerine, cemaat şeyhlerine kulluk ve sermayeye ücretli kölelik anlamına gelmektedir.

Günümüzün en önemli görevlerinden biri, emperyalizmin işçi sınıfımızı etnik kimlik temelinde bölme ve birbirine düşman ederek kendi planları doğrultusunda kullanma girişimine karşı etkili bir mücadele vermektir.

Ancak bir taraftan PKK'nın sendikaları kullanma çabası, diğer taraftan PKK'nın artan etkisine teslim olanlar, sendikacılık hareketinin sınıfsal ve ulusal görevlerini yerine getirememesine ve hatta emperyalizmin oyununa gelerek bölücülüğe destek olmasına neden olmaktadır.

Osmanlı devletinin son on yıllarında Osmanlı işçi sınıfı, Ermeni ve Rum unsurlarının sınıf kimliği yerine etnik kimliği öne çıkarmaları nedeniyle bölünmüş ve birbirine düşmüştü.¹ Şimdi aynı oyun yeniden tezgahlanmaktadır.

Emekçi örgütlerine bölünmenin sokulmasında 1990'lar

1980 öncesinde işçi sendikalarında etnik kimliğe/aidiyete dayalı önemli bir bölünme yaşanmadı. Sendikaların çoğunda genel kurullarda sendika organları için seçimler öncesinde

---

¹ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Koç, Y., *Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi, Osmanlı'dan 2010'a*, Epos Yayınları, Ankara, 2010, s.61-64.

saflar ve listeler oluşturulurken, siyasal görüş, inanç, yöre gibi etmenlerin yanı sıra etnik köken de dikkate alındı. Ancak etnik kökene dayalı ayrı sendikalar oluşturulmadı, aynı sendika içindeki saflaşmada en önemli etmen veya ölçüt, etnik köken olmadı.

1980 Darbesi sonrasında yaşanan baskı döneminde etnik kimliğin veya kökenin ön plana çıkarılması olanaklı değildi. Bu nedenle sendikalarda etnik kimliğe göre bölünme veya sendika içinde bu temelde bir saflaşma yaşanmadı.

1983 yılı Mayıs ayında kabul edilen 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununda getirilen bazı düzenlemeler, etnik kökene, inanca ve siyasal görüşe göre sendikal yapıların kurulmasını çok zorlaştırdı.

1983-1989 döneminde gerçek ücretlerde yaşanan büyük düşüş sınıf kimliğini iyice öne çıkardı. 1989-1992 döneminde toplu iş sözleşmeleri aracılığıyla gerçek ücretlerde sağlanan büyük artış. 1989 Bahar Eylemleri, 3 Ocak 1991 genel eylemi, 1990 ve 1991 grevleri, 1991 Madenci Yürüyüşü, 1995 grevleri ve benzeri eylemler, işçi sınıfı içinde etnik farklılıkları kenara iterken, sınıf kimliğini öne çıkardı. Bu dönemde 1991 kamu kesimi toplu sözleşme görüşmelerinde rekor ücret zamları alındı; DİSK yeniden faaliyete geçti; kamu çalışanları sendikacılık hareketi ortaya çıktı.

Emperyalizm de, Körfez Krizi sürecinde büyük ölçüde kontrolü altına aldığı ve Irak'ın kuzeyine yerleşmesine olanak vererek güçlendirdiği PKK aracılığıyla işçi sınıfı ve sendikacılık hareketini bölmek için harekete geçti. PKK da hem terör eylemlerini, hem de demokratik kitle örgütlerini ele geçirme ve yönlendirme girişimlerini yoğunlaştırdı.

DİSK 1991 yılında yeniden faaliyete geçti ve 11 yıl aradan sonra, 18-19 Ocak 1992 günleri 8. Genel Kurulu'nu topladı. Genel Kurul'a sunulan çalışma raporunda ve genel kurul kararlarında "Kürt sorunu" gibi bir konu yer almıyordu.²

Ancak DİSK işçilerden beklediği desteği göremeyince, Kürt kartını oynamaya başladı. DİSK'in sınıf kimliği ve mücadelesi yerine etnik kimliği önemseyen bir noktaya sürüklenmesinde, DİSK Genel Sekreteri Fehmi Işıklar, DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk ve bazı uzmanların etkisi oldu. DİSK'in 1980 yılında yapılan 7. Genel Kurulu'nda genel sekreterlik görevine getirilmiş olan Fehmi Işıklar, 1987 genel seçimlerinde SHP'den milletvekili seçilmiş, bu partiden ayrılarak 1990 yılında Halkın Emek Partisi'nin kurucu genel başkanı olmuştu. Abdullah Baştürk de SHP milletvekiliyken ayrılmış, HEP'in kurucuları arasında yer almıştı.

DİSK, bu etkiler sonucunda etnik kimliğe destek noktasına sürüklendi.

Bölücü yapılanmaların kontrolündeki *Yeni Ülke* dergisinde 1992 yılı Mayıs ayında "Mevcut Sendikaların Duyarsızlığı, Kürt Emekçileri Arayışa İtiyor, Biji 'Sendika Kurd' m?i" başlıklı uzun bir haber yayımlandı. Haberde, sendikaların duyarsızlığından yakınıldıktan sonra şöyle deniyordu: "Bir kısım sendikacılar da Kürt sendikaları için zamanın henüz erken olduğunu,

---

² DİSK, *8. Genel Kurul Belgeleri*, İstanbul, 1992.

Bölge’de böyle bir oluşuma gidilebileceğini, ancak metropollerde bu durumun Kürt işçilerin dışlanmasına yol açabileceği görüşünü dile getirdiler.”³

PKK’lılar 1992 yılının ilk aylarında Kürt Eğitim-Sen oluşturmak için İstanbul’da bir büro tuttular ve bu konuda *Yeni Ülke* ile *Newroz* dergilerinde bu konuyu tartıştılar. Ancak daha sonra bu projeden vazgeçtiler.

DİSK, 1992 yılı Aralık ayında “Kürt Sorunu”nu gündeme getirdi. Mustafa Sönmez’in yönetmenliğindeki DİSK Araştırma Enstitüsü’nün Aralık 1992 tarihli *Bülten*’inde ana konu “Doğu Anadolu ve Kürt Sorunu” idi.⁴

PKK’nın girişimleri bazı sendikalarda etkili oldu

Diyarbakır Bağımsız Milletvekili Hatip Dicle, 1992 yılı Mayıs ayında, 290 kişinin imzaladığı “Birleşmiş Milletler, Tüm Uluslararası Kurum ve Kuruluşlara Deklarasyon”u açıkladı. Bu deklarasyonda “Türkiye’nin Kürt halkını toplu olarak yok etmeye çalıştığı” iddiası yer alıyor, “Kürt gerillalar savaş hukukuna göre muamele görmelidir” deniyordu. Bu metni imzalayanlar arasında Türk-İş’e bağlı Petrol-İş, Tümtis, Hava-İş, Belediye-İş, Yol-İş sendikalarının ve yeni kurulan kamu çalışanları sendikalarından Tüm Maliye-Sen, Tüm Sağlık-Sen, Tüm Ray-Sen, Tüm Bel-Sen, Eğitim-Sen, Tüm Haber-Sen, Dem-Sen ve Tüm Sağlık-Sen’den yöneticiler vardı.⁵ Bu imzalara büyük tepki gelince, Petrol-İş, Hava-İş ve Tümtis genel merkez yöneticileri 3 Haziran 1992 günü çeşitli gazetelerde yayımlatıkları bir duyuruyla, PKK için değil, “halkımızın kardeşlik bağlarını pekiştirebilmek için” imza attıklarını ilan ettiler.⁶

Bu gelişmeler Hak-İş’i de etkiledi. Hak-İş Genel Başkanı Necati Çelik, Özgıda-İş Sendikası’nın Van Şube genel kurulunda yaptığı konuşmada şunları söyledi: “Biz ‘Ne Mutlu Türküm Diyene’ sözlerini kenara atıyoruz. Hiçbir insanın kendini üstün göstermeye hakkı yoktur. Bu tür ırkçı ve şoven sloganlarla istikrarı sağlayamayız. Kanın durması için tek çözüm vardır o da siyasi çözümdür.”⁷

12 Eylül Darbesi sonrasında sosyalist/komünist hareketlerin yaşadığı büyük yenilgi, 1989-1991 döneminde Sovyetler Birliği’nin ve Avrupa ülkelerindeki sosyalist rejimlerin çöküşü ve 1991-1993 döneminde PKK’nın çeşitli nedenlere bağlı olarak artan gücü, yeni oluşan sosyalist örgütlenmelerin ve DİSK’in yükselen Kürt hareketine yaklaşmasına yol açtı. 12 Eylül öncesinde PKK ile savaş halinde olan veya PKK’nın saldırıları nedeniyle kadroları öldürülen, yaralanan bazı siyasal hareketler, Marksist Leninist olduğu iddiasını bir ölçüde sürdüren

³ *Yeni Ülke*, 3-9 Mayıs 1992, s.8.

⁴ DİSK-AR, “10 Soruda Doğu Anadolu Gerçeği ve Kürt Sorunu,” *Bülten*, Aralık 1992, Sayı 4, s.13-20.

⁵ İmzalayıcıların tam listesi için bkz: *Milliyet*, 28.5.1992.

⁶ “Kamuoyuna Duyuru,” *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, 3.6.1992; *Petrol-İş Dergisi*, Haziran 1992, s.32-33.

⁷ *Gündem*, 24.9.1992.

PKK'ya karşı ihtiyatlı bir olumluluk içine girdi. Bu olumlu yaklaşım, işçi sendikalarındaki ittifaklara da yansdı.

1990 yılı Mayıs ayında yeniden örgütlenen kamu çalışanları sendikacılık **[hareketi]** bu dönemde sosyalistlerin önderliği altındaydı. Etnik kimliği öne çıkaran unsurlar, bu sendikalarda etkili olma çabası içindeydi. İzlenen strateji, sendikayı ele geçirmek değil, yönetimlerde yer alarak politikaları denetleyebilmek ve etkileyebilmektir. Bu kesim kendilerine "yurtseverler" adını takmıştı. 1992 yılı sonlarında bu "yurtseverlerin politikası" şöyle özetleniyordu: "Yurtseverler olarak, bizce yönetimlerde görev bölümü yaparken... Yakalanabilecek en geniş taban desteğine sahip platform ya da oluşumlarla birlikteliği sağlamak, yönetim kademelerini paylaşmak en doğru tutumdur, inancındayız. Yurtseverler olarak, hiçbir zaman, bizce dar sayılabilecek oluşumlarla ya da tek grupla (geniş taban desteğine sahip olsa da) yönetimi paylaşmak istememiz doğru olmaz. Genel ulusal çıkarlarımız doğrultusunda düşündüğümüzde doğru olan da budur."⁸

Bu dönemde, bazı kamu çalışanı sendikalarının tüzüklerine, anadilde eğitim talebi de konmaya başlandı.

Bu süreçte, kamu çalışanları sendikacılık hareketi içinde etnik temelli kamplaşma başlatıldı.

Kamu çalışanları sendikacılık hareketinde PKK yandaşları tarafından etnik bölünme ve saflaşma gerçekleştirilirken, Türk-İş içinde de bazı tartışmalar başladı.

Türk-İş Başkanlar Kurulu 14 Şubat 1993 tarihinde Diyarbakır'da toplandı. Bu toplantıya bir rapor sunuldu.⁹ Bu toplantıda alınan karar uyarınca, Türk-İş Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Sabri Özdeş'in başkanlığında ve Petrol-İş, Yol-İş ve Tes-İş'in birer genel merkez yöneticisinden oluşan bir heyet, 24 Şubat-4 Mart 1993 günleri Erzurum, Ağrı, Van, Muş, Bitlis, Batman, İdil, Cizre, Şırnak, Nusaybin ve Diyarbakır'da görüşmeler yaparak, 178 sayfalık bir rapor hazırladı.¹⁰ Türk-İş yönetimi, gerek bu raporda, gerek daha sonraki tüm belgelerinde, Türk-İş içindeki bazı sendikalardan ve dışındaki bazı örgütlerden gelen baskılara karşın, etnik kimliğe dayalı bir yapılanmaya karşı çıktı; ulusal ve sınıfsal birliği savundu.

Ancak Türk-İş'e bağlı bazı sendikalardan bazı yöneticiler sendikaları etnik kimliğe dayalı bir bölünmeye götürecek adımlar attılar. Örneğin, Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Münir Ceylan'ın, 1993 yılı Mayıs ayında yayımlanan bir makalesinin başlığı, "Sendikalar Kürt Halkının Özgürlüğü İçin Çaba Göstermek Zorundadır" idi.¹¹ Bu makalede, işçi sınıfının ülkedeki bütün sorunlara olduğu gibi etnik bir soruna da ilgi göstermesi gerçeği ardına saklanılarak, sınıfın içine etnik kimliğe dayalı siyasetlerin sokulması savunuluyordu.

---

⁸ Avcı, M., "Yurtsever Kamu Çalışanlarının Sendikalarda Seçim Tavrı," *Gündem*, 19.10.1992.

⁹ Türk-İş, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Raporu*, Ankara, 1993.

¹⁰ Türk-İş, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu Gezisi ile İlgili Rapor*, 9 Mart 1993.

¹¹ Ceylan, M., "Sendikalar Kürt Halkının Özgürlüğü İçin Çaba Göstermek Zorundadır," *Gündem*, 26.5.1993.

25-26 Aralık 1993 günleri İstanbul Hilton Otelinde düzenlenen Demokrasi Kurultayı'nı düzenleyen 13 kişi arasında Petrol-İş Genel Başkanı Münir Ceylan, Tüm Bel-Sen Genel Başkanı Vicdan Baykara, Eğitim-Sen Genel Başkanı İsmet Aktaş da vardı. Bu kişilerin de imzaladığı "Demokrasi Kurultayı Sonuç Bildirgesi"nde ateşkes ve "Cenevre Savaş Hukuku kurallarına uyulması" talepleri yer alıyordu. Demokrasi Kurultayı'nın talepleri arasında, emperyalizme karşı mücadele, toprak ağalarına, aşiret reislerine ve şeyhlere karşı tavır ve sermayedar sınıfa karşı mücadele yoktu. Demokrasi mücadelesi, "Kürt sorunu" ile özdeşleştiriliyor ve sınırlandırılıyordu.

DİSK, KESK, HAK-İŞ Blokuna doğru

Bu dönemde Hak-İş değişik bir öneriyle ortaya çıktı. Hak-İş Genel Başkanı Necati Çelik 1993 yılı Kasım ayında şöyle bir öneri sundu: *"Hükümetin Güneydoğu'daki bazı aşiret reislerini Ankara'ya çağırması ve terörün önlenmesinde aşiret reislerinden yardım istemesi bazı çevrelerce sürekli ve kasıtlı olarak eleştirilmektedir. Biz de feodal yapının kendisine karşı olmakla birlikte, hükümetin aşiret reisleriyle görüşmesini bölgedeki toplumun bir gerçeği olarak görüyoruz. Bu gerçeğe inmesinden dolayı hükümetin davranışını doğru buluyoruz... Hükümet, aşiret reislerinin dışında, ancak yerine göre aşiret reislerinden daha geniş bir etki alanı bulunan bölgedeki din alimlerinden sorunların çözümünde yararlanmalıdır."*¹²

Bu dönem, PKK'nın gücünün ve etkinliğinin arttığı yıllardı. Bu durum, yeniden faaliyete geçmesinin üzerinden yaklaşık üç yıl geçmiş olmasına karşın önemli bir varlık gösterememiş olan DİSK'in politikalarını etkiledi. DİSK'in 4-7 Ağustos 1994 günleri İstanbul'da toplanan 9. Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda "Olağanüstü Hal Bölgesinde Yaşam" ve "Kürt Sorunu, Sendikal Hareket ve DİSK" bölümlerinde etnik kimliği öne çıkartan bir tavır sergilendi. DİSK, emperyalizmden, toprak ağalarından, aşiret reislerinden, cemaat ve tarikat şeyhlerinden söz etmeden, sanki temel sorun "Kürt kimliğinin" tanınmasıyla çözüme kavuşturulacakmış gibi bir tavır benimsiyordu. Şöyle deniyordu: "Kürt sorunu özünde, Kürt kimliğinin tanınıp tanınmaması sorunudur."¹³

Genel kurulda alınan kararlarda genel af isteniyordu: "DİSK 9. Genel Kurulu; Genel bir siyasi af çıkarılmasını toplumsal bir zorunluluk olarak görerek, kamuoyunda bu doğrultuda çalışma yapılmasını karar altına alır." Ayrıca, "savaşın durdurulması", "koruculuk uygulamasının kaldırılması" talep ediliyordu.

Kamu çalışanları sendikacılık hareketinde etnik kimliğe dayalı politika giderek daha ağır basıyordu. Celalettin Çetin'in 1994 Eylül'ünde **Milliyet**'te yayımlanan röportaj dizisinde yer alan bir bölüm, durumun vehametini göstermektedir. Celalettin Çetin'in konuştuğu bir öğretmen şunları söylemişti: *"Burada bir bölüm insan var ki Apo'ya tapıyor. Ben Lice'nin dağında kaldım. Oradaki vatandaş öğretmene MİT ve istihbarat elemanı gözüyle bakıyor.*

---

¹² *Milli Gazete*, 30.11.1993.

¹³ DİSK, **9. Genel Kurul Çalışma Raporu**, İstanbul, 1994, s.117-119 ve s.121-122.

Sonra Eğit-Sen diye bir öğretmenler sendikası var. Bunun Güneydoğu'daki aidatları PKK'ya gider."¹⁴

1994 yılının sonları ve 1995 yılının Ocak ayında Hak-İş bir rapor hazırladı. Kamuoyuna açıklanmayan raporda, ulus anlayışının yeniden tanımlanması ve dinin birleştirici olarak kullanılması öneriliyordu. Raporun "Sonuç ve öneriler" bölümünde şu değerlendirme yer alıyordu: "(...) 4- Alternatif yaklaşımlardan birini, ulus-devlet kavramının yeni bir anlayışla ele alınması oluşturur. 5- Ulus-devleti oluşturan en temel öğelerden din birliği ilkesi olan halkın inancının/İslamın ülkenin geleceğine katkı sağlamasına izin verilmelidir. 6- Bir ulusu, ulus yapan dil, din birliği, ortak tarih ve üzerinde yaşanılan ortak coğrafya gibi faktörlerin gereksinimlerine göre devlet politikalarını zenginleştirmek ve atılımlarını hızlandırmak. 7- Devlet bütünlüğü içerisinde ve devletin daha da güçlendirilmesi için toplumsal dinamiklerin (İslam gibi) harekete geçirilmesi."¹⁵

8 Aralık 1995 tarihinde Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) kuruldu. 1980 öncesinin siyasal grupları arasında görüşmeler ve pazarlıklar yapılırken, KESK'te bir kesim, etnik kimlik temelinde örgütlenmeye gitti ve pazarlıklar yaptı. Kendilerine "yurtseverler" adını verenler, KESK içinde girdikleri ilişkilerle Türkiye sendikacılık hareketini etnik temelde böldüler, kendileriyle ittifak yapan sosyalist/komünist örgütlenmelerin ulusun diğer kesimlerinden ve temsil ettikleri emekçi kitleden tecrit olmasına yol açtılar, Türkiye'de demokrasi mücadelesini "Kürt Sorunu"yla özdeşleştirerek, emperyalizme, toprak ağalarına, aşiret reislerine, cemaat/tarikat şeyhlerine ve sermayedar sınıfa karşı verilen mücadeleye büyük darbe indirdiler.

KESK daha resmen kurulmadan, Genel Yönetim Kurulu'nun 18-19 Kasım 1995 günleri yapılan toplantısında "KESK Olağanüstü Koşulların Yaşandığı İller Komisyonu" oluşturulması kararlaştırıldı. Bu karara dayanak ise KESK Tüzüğünün 16. Maddesi "o" fıkrasıydı: "GYK, Olağanüstü Koşulların Yaşandığı İllerde Konfederasyon çalışmalarını ve ilişkilerini düzenlemek için komisyon oluşturun. Bu komisyonun görev ve yetkilerini genelgeyle düzenler." KESK'in 1. Olağan Genel Kurulu'na sunulan alışma Raporu'nda bu konu ayrıntılı biçimde ele alındı.¹⁶ KESK Olağanüstü Koşulların Yaşandığı İller Komisyonu, konfederasyon içerisinde ayrı bir konfederasyon gibi yetkiler kullanıyordu.

KESK'e bağlı sendikaların bu bölgedeki çalışmaları, sendikal çalışma yerine, etnik milliyetçilik girişimleriyle sınırlı kaldı.

KESK, 28 Ocak 1996 tarihinde The Marmara Oteli'nde çeşitli kişi, kurum ve girişimlerin (Siyami Erdem, Münir Ceylan, İsmail Nacar, Altan Tan, Tomris zden, Emine Dilman) ağrısıyla toplanan "Barış İçin Bir Araya" toplantısına katıldı. Düzenlenen konferansa KESK Genel Başkanı Siyami Erdem de bir tebliğ sundu. KESK, bundan sonra, Barış İçin Bir Araya

¹⁴ etin, C., "Namlunun Ucunda Eğitim," *Milliyet*, 20.9.1994.

¹⁵ Hak-İş, *Güneydoğu Sorununa Alternatif Yaklaşım ve üzüm nerileri*, 1995, s. 4.

¹⁶ KESK, *1. Olağan Genel Kurulu alışma Raporu (16-17-18 Ağustos 1996)*, İstanbul, 1996, s.95.

Çalışma Grubu'nun oluşumunda yer aldı; bu grubun yaptığı çeşitli araştırma ve incelemelere temsilciler vererek çalışmalara katkıda bulundu.¹⁷

4 Şubat 1996 tarihinde İstanbul Hilton Otelinde Kürt Enstitüsü'nün düzenlediği "Kürt Sorunu ve Demokratik Çözüm Önerileri" adlı sempozyuma çeşitli sendika ve demokratik kitle örgütleri temsilcileri ve bilim adamlarının yanı sıra KESK'i temsilen Genel Sekreter Faysal Özçift katıldı.¹⁸

DİSK'in genel kurulu 26-28 Ocak 1996 tarihlerinde olağanüstü olarak toplandı. Bu genel kurula sunulan çalışma raporunda "Kürt Sorunu" başlığı altında şöyle deniyordu: "Kürt gerçeğinin uzun yıllar gözardı edilmesi, Kürt kimliğinin yok sayılmak istenmesi, şiddet yanlısı çözümleri özendirilmiş; bu da daha baskıcı, daha yasakçı devlet politikalarına gerekçe yapılmıştır."¹⁹

Çalışma raporunda, PKK'nın eylemlerine karşı çıkılmıyor, "güneydoğu'da sürdürülen savaşın faturası tüm topluma çıkarıldı" denerek, savunma harcamaları eleştiriliyordu. Ayrıca, "Güneydoğu'da sürdürülen savaş" ifadesi kullanılarak, PKK'nın Cenevre Sözleşmesinin uygulanmasına ve kendilerine "savaş esiri muamelesi yapılması"na ilişkin talebi dolaylı olarak destekleniyordu. Genel kurulda alınan kararlar arasında da şu ifade yer alıyordu: "Kürt sorunu en temel toplumsal sorunların başında geliyor."

HADEP'in ikinci genel kurulu 1996 yılı Haziran ayında toplandı. Genel Başkan Murat Bozlak yaptığı konuşmada, "Memurlar, sizin tek dostunuz Kürt hareketidir" dedi.²⁰

"Yurtsever Kamu Emekçileri" Grubu 1996 yılı Temmuz ayı sonlarında 103 imzalı bir açıklama yayımladı. Açıklamada şu görüşlere yer verildi:²¹ "Kamu emekçileri sendikalarında direngen bir hattın yanı sıra saldırılara boyun eğme, şovenizmle uzlaşma, direnme hattından uzaklaşma eğilimlerini de ortaya çıkarmıştır. Bu olgu sendikalarda Kürt emekçilerini dışlama, inisiyatifsizleştirme, Kürt hak ve taleplerini geçiştirme biçiminde gelişmektedir. Son olarak kamu emekçileri sendikaları genel kurullarında Kürt emekçilerin kendi kimlikleri hak ve talepleri ile inisiyatif istemleri reddedilmiş, Kürt emekçileri sendika yönetimlerinden dışlanmıştır. Sorun basit bir pazarlık sorunu değildir. Kürt ve Türk emekçilerinin kendi hak ve talepleri ile birlikte olma sorunudur. Unutulmasın ki dünyaya mal olmuş Kürt hak ve talepleri kendi dostlarıyla birlikte her koşulda kendine mücadele alanları yaratabilmiştir." 20 Temmuz 1996 günlü **Demokrasi** gazetesinde yayımlanan bir yazıda ise, kamu çalışanları sendikalarında

¹⁷ KESK, *agk*, 1996, s.2.

¹⁸ KESK, *agk*, 1996, s. 62.

¹⁹ DİSK, *Olağanüstü Genel Kurul Çalışma Raporu, 26-27-28 Ocak 1996*, İstanbul, 1996, s.30.

²⁰ "Memurlar, Sizin Tek Dostunuz Kürt Hareketidir," *Aydınlık* dergisi, Sayı 471, 30 Haziran 1996, s.11.

²¹ Aktaran Uğuz, D., "Emekçi Hareketine Bölünme Tehdidi," *Aydınlık* dergisi, Sayı 476, 4 Ağustos 1996, s.16.

taleplerinin yerine getirilmemesi durumunda Kürt milliyetçilerinin ayrı örgütlenmeye gidebileceği belirtiliyordu.

KESK'in 16-18 Ağustos 1996 günleri yapılan Birinci Olağan Genel Kurulu'nda konuşan İnsan Hakları Derneği Başkanı Akın Birdal, "işçi sendikalarıyla birlikte olmayı zorlamaktan vazgeçin, Kürt sorununu merkeze alın" çağrısında bulundu.²²

DİSK'in 10. Genel Kurulu 12-14 Eylül 1997 günleri toplandı. Genel Kurul'a sunulan çalışma raporunda 4 sayfalık "Kürt Sorunu" bölümü vardı. DİSK, bu dönemde işçi hareketi içinde etnik kimliğini öne çıkaranların desteğini almak isteyen bir tavır içindeydi.²³

Genel kurulda "DİSK'in önündeki görevler" arasında Türkiye'nin bağımsızlığının ve bütünlüğünün sağlanması ve korunması, emperyalizme, toprak ağalığına, aşiret reisliğine, cemaat/tarikat şeyhliğine ve sermayeye karşı mücadele yoktu, "Kürt sorununun demokratik çözümü" vardı. Ayrıca genel af ve koruculuğun kaldırılması isteniyordu.

KESK'in 4-6 Eylül 1998 günleri toplanan İkinci Olağan Genel Kurulu'na sunulan **Çalışma Raporu'**nda şu değerlendirme yer aldı:²⁴ "Yıllardır Kürt sorununda çözüm olarak sunulan baskı, inkar ve imha siyaseti ısrarla sürdürülmeye ve geliştirilmeye çalışılmaktadır. Süren savaş halklar arası ilişkileri tahrip ederken, ekonomik çöküntüyü de derinleştirmektedir."

1999-2004 dönemi

DİSK, Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye teslim edilmesi ve PKK'nın gücünün ve eylemlerinin azalması sonrasında bu konuda sessizleşti.

DİSK'in 28-30 Temmuz 2000 günleri toplanan 11. Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda "ülkemin çözüm bekleyen en önemli konularının başında gelen Kürt Sorunu, özellikle Öcalan'ın yakalanmasıyla yeni bir sürece girmiştir" deniyordu.²⁵ Genel kurulda kabul edilen "Kürt Sorunu" kararı ise geçmiş genel kurullardan daha yumuşak ve geneldi.

Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve Türkiye'ye getirilmesi sonrasında KESK'in taleplerinde bir yumuşama gözlemlendi. KESK'in 25-28 Ocak 2001 günleri toplanan Üçüncü Olağan Genel Kurulu'na sunulan **Çalışma Raporu'**nda "Kürt sorunu" konusunda şu değerlendirme yer alıyordu: "Konfederasyonumuz, yıllardır sürdürdüğü toplu sözleşmeli/grevli sendikal hak ve özgürlükler mücadelesinin demokratikleşme mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olduğu

---

²² Uğuz, D., "KESK'te Özeleştirme Kongresi," *Aydınlık* dergisi, Sayı 479, 25 Ağustos 1996, s.14.

²³ DİSK, *10. Genel Kurul Çalışma Raporu, 12-14 Eylül 1997*, İstanbul, 1997, s.55-58.

²⁴ KESK, *2. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu (Ağustos 1996-Ağustos 1998)*, İstanbul, 1998, s.25.

²⁵ DİSK, *11. Genel Kurul Çalışma Raporu (28-30 Temmuz 2000)*, İstanbul, 2000, s.34.

gerçeğinden hareketle; Kürt sorununun demokratik bir çözüme kavuşmasında ısrarlı olmuştur... Kürt sorunu yeni bir döneme evrilmiştir.”²⁶

DİSK’te 2000 yılı sonlarında bazı uzmanların işine son verildi; bazıları da kendi isteğiyle ayrıldı. DİSK’in 4-6 Haziran 2004 tarihlerinde toplanan 12. Genel Kuruluna ve 15-17 Şubat 2008 tarihlerinde toplanan 13. Genel Kuruluna sunulan çalışma raporlarında, daha öncekilerden farklı olarak, “Kürt Sorunu” başlığı altında bir bölüm bulunmamaktadır.²⁷ 12. Genel Kurul’da “etnik ve kültürel zenginliğimizin korunması için mücadele” kararında Kürtlere ilişkin bazı talepler yer aldı. 13. Genel Kurul’da alınan karar ise, “toplumumuz yüzyıllardır birbirlerine ‘kardeşim’ diye seslenen bir dayanışma ve barış kültüründen uzaklaştırılarak Türk-Kürt düşmanlığının dipsiz uçurumuna doğru itilmektedir,” denildikten sonra, DİSK’in, “Kürt sorununun çözümünde, şiddete, baskıya ve teröre dayalı politikalara karşı çıkacağını; eşitlik, özgürlük, kardeşlik, barış içerisinde bir çözümü kararlıca savunacağını,” ifade etti.

DİSK’in bu tavır değişikliğinde bu yıllarda DİSK’e bağlı bazı sendikaların genel merkez ve şube yönetimlerinde ülkücülerin de yer alması etkili oldu.

Mevzuat etnik kökene dayalı yeni sendikaların kurulmasını engelledi. Ancak sendikalarda saflaşmalar değişmeye başladı. Özellikle güneydoğu Anadolu’da, PKK’nın da baskısıyla, şube yöneticilerine getirilmede etnik kimliği öne çıkarma en önemli etmen oldu. Güneydoğu Anadolu dışında Kürt kökenli işçilerin bulunduğu bölgelerde sendika seçimlerinde etnik kökene dayalı saflaşmalar önem kazandı.

Bu dönemde önemli bir konu, Eğitim-Sen’in tüzüğündeki “bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur” hükmüydü. Genelkurmay Başkanlığı’nın 27 Haziran 2003 günü Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na yazdığı bir yazı üzerine, Bakanlık konuyu önemsemi ve Ankara Valiliği’ne başvurdu. Ankara Valiliği de Eğitim-Sen aleyhinde sendikanın kapatılması talebiyle dava açtı.²⁸ Bu hüküm, Eğitim-Sen’in 3 Temmuz 2005 günü yapılan olağanüstü genel kurulunda, 115’e karşı 385 oyla çıkarıldı.²⁹

2004 sonrası

PKK, 2003-2004 yıllarından itibaren işçi sınıfını etnik temelde bölme çalışmalarını yoğunlaştırdı.

PKK, Kongre-Gel girişiminden sonra, 4 Nisan 2005’te yeniden kuruldu.

---

²⁶ KESK, *3. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu (25-28 Ocak 2001), İstanbul*, 2001, s.29-30.

²⁷ DİSK, *12. Genel Kurul Çalışma Raporu (2000-2004)*, İstanbul, 2004; *13. Genel Kurul Çalışma Raporu (15-16-17 Şubat 2008)*, İstanbul, 2008.

²⁸ Davanın seyri için bkz: Eğitim-Sen, *Eğitim-Sen Dava Notları*, Ankara, 2005.

²⁹ *Birgün*, 4.7.2005.

2005 yılında Koma Komalen Kurdistan(KKK)'ın (Kürdistan Örgütleri Konfederasyonu) kurulduğu açıklandı. KKK Sözleşmesi, Türkiye Cumhuriyeti devleti sınırları içinde yeni bir devlet kurma çabasıydı. KKK 16-22 Mayıs 2007 tarihinde adını KCK (Koma Civaken Kurdistan-Kürdistan Halkları/Toplulukları Konfederasyonu) olarak değiştirdi.³⁰

KKK Sözleşmesine göre, PKK'nın kontrolü altındaki yerlerde "Emekçiler Komitesi" örgütlenecekti. Bu komitenin görevleri şunlardı: *"Emekçiler Komitesi: İşçi, köylü, memur, esnaf gibi emekçi kesimlerin örgütlenmesi ve toplumsal yaşama aktif katılımının sağlanması için çalışır. Bu kesimlerin sosyal ve kültürel gelişimleri için projeler oluşturur ve hayata geçirir. Emek konfederasyonunun yaratılması ve geliştirilmesi için çalışma yürütür."*³¹

"Sendikalar" başlığı altında da şunlar yazıyordu: *"Devletçi ve iktidarcı yaklaşımdan uzak, Demokratik Toplumcu Özgür Sendikacılık anlayışıyla hareket eden, iş ve emek yaşamını düzenleyen üretim ve çalışma düzenini sağlayan demokratik kurumlaşmalardır. Ekonomik ve emek alanının demokratik örgütlenişini sağlayarak demokrasinin toplumsal-ekonomik zemininin oluşmasına katkı sunarlar. Demokratik Emek Konfederasyonu kurup bünyesinde çalışma yürütürler. Uluslararası emek güçleriyle dayanışarak bölgesel ve uluslararası çalışmalar yaparlar ve ortak örgütlülüklerle giderler."*

Bu maddeler, KCK Sözleşmesi'nde de aynen korundu.³²

"Demokratik Emek Konfederasyonu" nun kamuoyuna ilk yansıması, 6.9.2007 tarihli **Gündem** gazetesindeki bir ilanla oldu. "Şengal Katliamını Lanetliyoruz" başlıklı büyük bir ilanın altında "Demokratik Emek Konfederasyonu" imzası yer alıyordu.³³

Bu yıllarda KESK yönetiminin etnik talepleri öne çıkarma eğilimi güçlendi.

KESK Genel Başkanı Sami Evren, 2004 yılı Temmuz ayında "Türkiye'nin en önemli sorunu ve kanayan yarısı"nın "Kürt sorunu" olduğunu söyledi ve "genel bir siyasi af" istedi.³⁴

KESK'in 2005 yılında toplanan 2. Olağan Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda "Konfederasyonumuzun Sosyal Program Talepleri" başlığı altında, "çok kimlikli, çok kültürlü, çoğulcu bir demokrasi tüm kural ve kurumlarıyla güvence altına alınmalı; Kürt Sorununun demokratik çözümü benimsenmelidir" deniyordu.³⁵

---

³⁰ **Gündem**, 2.6.2007.

³¹ KKK Sözleşmesi, www.kurder.dk/html2005/kkk2.htm adresinden 9 Haziran 2007 günü indirilmiştir.

³² Güler, N.M., **KCK Dosyası Küresel Devlet Devletsiz Kürtler**, Belge Yay., İstanbul, 2010, s.216 ve 226.

³³ **Gündem**, 6.9.2007.

³⁴ **Cumhuriyet**, 20.7.2004.

³⁵ KESK, **2. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu (13-14-15 Mayıs 2005)**, s.507.

KESK'in 2008 yılında toplanan 3. Olağan Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda, "Kürt halkına karşı girişilen pek çok saldırı ve linç"ten yakınıyor, askeri tedbirlere ve operasyonlara karşı çıkılıyordu.³⁶

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı 28 Mayıs 2009 günü İzmir'de bir KCK operasyonu başlattı. Bu operasyonda KESK'e bağlı sendikalara üye 28 kişi gözaltına alındı. KESK genel merkezi 28 Mayıs 2009 tarihinde beş saat arandı. Ankara'dan ve diğer illerden de ek gözaltılar oldu.³⁷ Daha sonra tutuklananlar arasında KESK Kadın Sekreteri Songül Morsümbül, KESK eski Genel Sekreteri Abdurrahman Daşdemir ve o tarihte Eğitim-Sen Ankara 2 No.lu Şube üyesi Lami Özgen de vardı (Lami Özgen, 2011 Temmuz'unda yapılan genel kurul sonrasında KESK Genel Başkanlığı görevine getirildi). Hazırlanan iddianamede, "sendikal faaliyetleri kamuflaj olarak kullanan terör örgütünün, geçmiş dönemde KESK içinde 'Yurtsever Emekçi Memurlar' adıyla örgütlendiği, 2005 yılı itibariyle de KCK/TM koordinesinde Demokratik Emek Konfederasyonu'nun (KCK/TM-DEK) kurulduğu belirtildi. KCK/TM-DEK'in kamuda çalışan tüm sempatizan memurları kapsayacak şekilde yapılandırıldığı ileri sürüldü. Ayrıca 'Demokratik Emek Konfederasyonu' (DEK) yapılanmasının ele geçirilen tüzüğüne de yer verilen iddianamede, operasyon çerçevesinde yakalanan sanıkların bu yapı içinde faaliyette buldukları... iddia edildi." İddianamede, "sanıkların bir bölümünün KCK/TM-DEK Merkezi Konferansı'nın delegesi olarak aynı uçakla Diyarbakır'a gittiklerinin tespit edildiği, ancak sanıkların "tesadüfen aynı uçakta bulunuyorduk" diyerek savunma yaptıklarına dikkat çekildi." Tutuklular, 175 gün sonra, 21 Kasım 2009 günü serbest bırakıldı.

AKP'nin "Kürt açılımı"nın peşine takılan emek örgütleri

Bu dönemde AKP'nin "Kürt Açılımı" veya "Demokratik Açılım" girişimi başlatıldı.

DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi, AKP'nin girişimini olumlu karşıladı.³⁸ İşçileri Bakanı Beşir Atalay 18 Ağustos 2009 tarihinde DİSK'i ziyaret etti. DİSK, kendisine "Kürt Sorunu Ancak Türkiye'nin Demokratikleşmesi ile Birlikte Ele Alınır, Gerçekçi Bir Çözüme Kavuşabilir" başlıklı bir rapor sundu.³⁹ Raporda "açılım kararlılıkla yürütülmeli, geri adım atılmamalıdır," "eğitim kurumlarında Kürt dilinin kullanılması ve öğrenilmesinin önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır," "koruculuk sistemi dağıtılmalı" talepleri yer alıyordu.

KESK Genel Başkanı Sami Evren 5 Ağustos 2009 tarihinde düzenlediği basın toplantısında şunları savundu: "İlköğretim 12 yıl, zorunlu, parasız ve herkesin kendi anadilinde olmalıdır... Yerel yönetimlerin yetkileri arttırılmalı, her şeyi merkezden yönetmek anlayışı terk edilmelidir... Barışı perçinlemek için genel af çıkarılmalıdır."

³⁶ KESK, **3. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu (27-28-29 Haziran 2008)**, Ankara, 2008, s.25-26.

³⁷ **Cumhuriyet**, 29.5.2009.

³⁸ **Milliyet**, 3.8.2009.

³⁹ DİSK, **Kürt Sorunu Ancak Türkiye'nin Demokratikleşmesi ile Birlikte Ele Alınır, Gerçekçi Bir Çözüme Kavuşabilir**, 18 Ağustos 2009.

İçişleri Bakanı Beşir Atalay 21 Ağustos 2009 günü KESK’i ziyaret etti. Genel Başkan Sami Evren “Hükümetin çözüm yönünde yaklaşımını çok önemsediklerini” söyledi. KESK’in sunduğu çözüm önerileri metninde şu bölümler yer alıyordu: “KESK, Kürt Sorununa ilişkin sadece görüşleri olan bir kuruluş değil, aynı zamanda kendi örgütlenmesini bizzat bu ilkeler üzerine inşa etmiş bir konfederasyondur. Bu niteliği ile KESK Türkiye’deki tüm demokratik kitle örgütlerine, sendikalara ve siyasi partilere yönelik bir örnek oluşturmaktadır.” Öneriler arasında, “sorunun tarafları ve siyasal temsilcilerinin muhatap alınması,” yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması, korucu sisteminin kaldırılması, “ilköğretimin 12 yıl, zorunlu, parasız ve herkesin kendi anadilinde olması,” “Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelere yapılan kamu personeli atamalarında Kürtçe bilen” kişilerin tercih edilmesi, genel af çıkarılması, operasyonların durdurulması bulunuyordu. Girişim hakkında da şu değerlendirme yapıldı: “Hükümetin başlattığı girişim elbette olumlu ve değerlidir... Başlatılan bu girişimi destekliyor”uz.

KESK Genel Başkanı Sami Evren’in, Cumhuriyet’te yayımlanan yarım sayfalık röportajının manşeti, “Açılım tarihi bir dönem noktası” idi.⁴⁰

Eğitim-Sen Sendikası’nın 2009 yılındaki Genel Başkanı Zübeyde Kılıç, demokratik açılım çalışmalarını “anamlı bulduğunu” belirtti, “bu ülkede barışın tesis edilmesi noktasında niyet gösteren her adımın arkasındayız,” dedi.⁴¹

Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, 13 Ekim 2009 tarihinde yaptığı konuşmada şunları söyledi: “Ülkemiz bir süredir, kimilerince ‘Kürt açılımı,’ çoğu kez de ‘demokratik açılım’ olarak adlandırılan bir sürecin içinden geçmektedir... Hiç şüphesiz, sorunun çözümünün temelinde demokrasinin sınırlarının genişletilmesi yer almaktadır... Tüm bu tartışmalar sürecinde ülkemizin bütünlüğü ve milli mücadele ile çizilmiş sınırlarımızın ve bağımsızlığımızın asla tartışma konusu yapılmaması şarttır.”⁴²

Ahmet Türk’ün DİSK’i ziyaretinden sonra, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi’nde çalışan 600 işçi, Türk-İş’e bağlı Belediye-İş Sendikası’nın demokratik açılım projesine destek vermediği gerekçesiyle Belediye-İş’ten ayrıldı ve DİSK’e bağlı Genel-İş’e geçti. DİSK Diyarbakır Bölge Temsilcisi Serdar Ekingen şu açıklamayı yaptı: “Son süreçte DİSK’in Kürt sorunu konusunda gösterdiği duyarlılık bunun nedenlerinden biridir. İşçiler bölgedeki demokratik ve Kürt açılımı konusunda duyarlılık gösterdi.”⁴³ Belediye-İş Sendikası Başkanlar Kurulu da, bu anlayışa şöyle yanıt verdi: “Ülkemiz, kimilerince ‘Kürt açılımı,’ kimilerince ‘demokratik açılım,’ kimilerince de ‘milli birlik projesi’ olarak adlandırılan bir sürecin içinden geçmektedir. Başkanlar Kurulumuz, varolan soruna ne ad verilirse verilsin; çözümün, emperyalizmi

---

⁴⁰ Cumhuriyet, 27.9.2009.

⁴¹ Cumhuriyet, 24.8.2009.

⁴² Türk-İş Haber Bülteni, 13.10.2009.

⁴³ Cumhuriyet, 24.9.2009.

*dışlayan, ülke bütünlüğünden taviz vermeyen, demokrasiyi, barışı, özgürlükleri ve toplumsal uzlaşmayı hedefleyen politikalarından geçtiğine inanmaktadır.”*⁴⁴

Memur-Sen de demokratik açılımı destekledi. Bu destek, İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın Memur-Sen'e 21 Ağustos 2009 günü yaptığı ziyaret sırasında açıklandı ve Memur-Sen'in "Demokratik Açılım Raporu"nda benzer görüş ve talepler belirtildi.⁴⁵

19 Ekim 2009 günü 34 PKK militanı, askeri üniformalarıyla Habur'dan Türkiye'ye giriş yaptı. PKK'lıları karşılayanlar arasında KESK Genel Başkanı Sami Evren ve KESK Genel Sekreteri Emirali Şimşek de vardı.⁴⁶

Abdullah Öcalan'ın cezaevi değiştirilince, KESK Genel Sekreteri Emirali Şimşek'in tepkisi şöyle oldu: "İmralı nezle olursa, Kürt halkı grip olur... Kürt sorunu İmralı'dan bağımsız çözülemez."⁴⁷

Türk-İş'e, Memur-Sen'e ve Hak-İş'e bağlı sendikaların Güneydoğu Anadolu'daki şubelerinin yöneticileri de PKK'nın baskısıyla ve/veya savundukları anlayış doğrultusunda, etnik kimliği öne çıkaran etkinliklere katıldılar, gazetelerde yer alan ilan ve duyurulara imza verdiler.

2010 yılı Mayıs ayında PKK'ya karşı başlatılan askeri operasyonları engellemek isteyen BDP, bazı demokratik kitle örgütleriyle birlikte Lice'de canlı kalkan oluşturmaya çalıştı. Canlı kalkan eylemine, KESK Genel Sekreteri Emirali Şimşek, KESK Kadın Sekreteri Songül Morsümbül ve DSK MYK üyesi Levent Onat da katıldı.⁴⁸

TZP-Kurdi (Kürt Dili ve Eğitim Hareketi), sürdürdüğü "anadilde eğitim istiyoruz" kampanyası sırasında 20-25 Eylül 2010 tarihlerinde okulları boykot etti. Eğitim-Sen Genel Başkanı Zübeyde Kılıç bu kampanyayı destekleyerek, anadilde eğitimin şart olduğunu belirtti ve şunları söyledi: "Dünyanın hangi ülkesinde yaşıyor olunursa olunsun bir eğitimci çocuğunun ana dilinde eğitim görmesini savunur. Biz eğitimciler olarak insanların kendi dilinde eğitim görmesini savunuyoruz. Ortaya konulan bu talep de bu yönde bir karardır. Yeni bir Anayasa ihtiyacının doğduğu bu dönemde yeni anayasal düzenleme içinde mutlaka kimliklerin ve anadilde eğitimin de işlenmesi gerekir."⁴⁹

---

⁴⁴ *Belediye-İş Basın Bülteni*, 19.10.2009.

⁴⁵ Görüşme ve raporun tam metni için bkz: *Memur-Sen Gazetesi*, Eylül-Ekim 2009, Sayı 13, s.5.

⁴⁶ *Cumhuriyet*, 21.10.2009; www.sendika.org..

⁴⁷ *Günlük Gazetesi*, 3.12.2009.

⁴⁸ *Cumhuriyet*, 17.5.2010.

⁴⁹ *Birgün*, 15.9.2010.

DİSK, KESK ve HAK-İŞ A. Gül'ün kapısında "açılım" kuyruğunda

DİSK'in 25 Haziran 2010 tarihinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'e sunduğu raporda, "2009 yılı Ağustos ayında AKP İktidarı tarafından ortaya atılan 'Demokratik Açılım'a destek olunmuş"tur dendiikten sonra, 18 Ağustos 2009 tarihinde İçişleri Bakanı Beşir Atalay'a verilen raporda yer alan talepler tekrarlandı. Yeni bir talep şuydu: "Silahlı örgütün silahsızlandırılması için süreç içerisinde bir genel af çıkarılmalı."⁵⁰ DİSK, PKK'ya "terör örgütü" diyemiyordu.

KESK'in, 25 Haziran 2010 tarihinde Cumhurbaşkanı'na sunduğu "Kürt Sorunu ve Çözümüne İlişkin Görüşlerimiz" raporunda, bir yıl önce İçişleri Bakanı Beşir Atalay'a verdiği raporda yer alan talepler tekrarlandı.⁵¹

Hak-İş Konfederasyonu, Cumhurbaşkanı'na 25 Haziran 2010 tarihinde sunduğu raporda, "Türkiye Demokratik açılımları ısrarlı ve kararlı bir biçimde sürdürmelidir" anlayışını savundu.⁵²

Eğitim-Sen'in 3-5 Mayıs 2011 günleri toplanan genel kurulunda sendika tüzüğünün "sendikanın amaçları"na ilişkin 2/c maddesi şu şekilde düzenlendi: "2/c) *Toplumun bütün bireylerinin, temel insan hakları ve özgürlükleri doğrultusunda, herkesin kendi anadilinde, cins ayrımcı olmayan, eşit demokratik, laik, bilimsel, parasız ve kamusal nitelikli eğitim görmesini savunur.*"

KESK'in genel kurulu olağanüstü olarak 8-9 Ocak 2011 tarihlerinde toplandı. Genel Kurula sunulan çalışma raporunda kapsamlı bir "Kürt Sorunu" bölümü vardı.⁵³ Raporda önce "demokratik açılım"ın yetersizliği eleştiriliyordu. Çözüm önerileri arasında, koruculuk sistemine son verilmesi, zorunlu göçle köylerinden ayrılanların geri dönüşlerinin sağlanması, yerinden yönetimin geliştirilmesi isteniyordu.

KESK'in 1-3 Temmuz 2011 tarihlerinde toplanan 4. Olağan Genel Kurulu'na sunulan çalışma raporunda, Türkiye'de 30 yıldır bir savaş yaşandığı belirtildikten sonra, "sermaye güçlerinin bu savaşı bitirmek" gibi bir niyetinin olmadığı ileri sürülmekte, hükümetin açılım politikasının yetersizliği ve uygulanan "asimilasyon politikaları" eleştirilmekteydi.⁵⁴

2008-2010 döneminde KESK'te sınıf kimliğinin kenara atılarak etnik kimlik temelinde faaliyet gösterilmesinin (ve bir parça sendikacılık yapılmasının) iki önemli nedeni vardı.

---

⁵⁰ *DİSK'in Kürt Sorunu ve Demokratik Çözümü Konusunda Görüş ve Değerlendirmeleri*, 25 Haziran 2010.

⁵¹ Rapor metni için bkz: KESK, *Olağanüstü Genel Kurul Çalışma Raporu (8-9 Ocak 2011)*, Ankara, 2011, s.427-431.

⁵² Hak-İş, *Güneydoğu ve Terör Sorununa İlişkin Değerlendirme, Görüş ve Öneriler*, 25 Haziran 2010, s.4.

⁵³ KESK, *agk*, 2011, s.40, 48-52.

⁵⁴ KESK, *4. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu (1-2-3 Temmuz 2011)*, Ankara, 2011, s.49-51.

Birinci neden, 2004 yılından itibaren PKK'nın demokratik kitle örgütlerinde atak yapması, 2005 yılında KKK yapılanmasından itibaren, emperyalist ülkelerden aldığı güç ve destekle, illegal kitle örgütlenmelerine yönelmesiydi.

İkinci neden, ÖDP ve Devrimci Sendikal Dayanışma hareketinde yaşanan iç sorunlardı. Ufuk Uras ve yandaşları ÖDP'den ayrıldılar. KESK'in en büyük sendikası Eğitim-Sen'in Genel Başkanı Zübeyde Kılıç ve KESK genel başkanı Sami Evren, DSD grubundandı. Ancak onlar da Ufuk Uras'la birlikte hareket ettiler. Böylece, ÖDP çizgisindeki DSD hareketinin Eğitim-Sen ve KESK'teki gücüne büyük darbe indirildi. Ufuk Uras yandaşları ise, KESK ve Eğitim-Sen'in yönetimlerinde, tabanda sahip olmadıkları bir güce ulaştı. Eğitim-Sen Genel Başkanı Zübeyde Kılıç, Eşitlik ve Demokrasi Partisi'nin kuruluş sürecinde yer aldı. DSD'den ayrılanlar, önce Eşitlikçi-Özgürlükçü Devrimci Sendikal Dayanışma adı altında örgütlendiler. 4 Temmuz 2010 tarihinde düzenledikleri kurultayda adlarını Demokratik Emek Meclisi olarak değiştirdiler. Bu ekip, etnik temelde örgütlenen ve kendilerine "yurtseverler" adını veren grubun denetimi altına girdi. Özellikle Sami Evren'in KESK'teki konumu, bu nitelikteydi. Sami Evren'in 2009/2010 yıllarında yaptığı açıklamalar, DSD'nin değil, ÖDP'den ayrılmış ve kamu çalışanları tabanında bir gücü olmayan bir kesimin yerlerini koruma çabasıydı. Nitekim, KESK'e bağlı sendikaların ve KESK'in 2011 genel kurullarında Demokratik Emek Meclisi yapılanması silindi gitti. Sendikalarda etnik temelde saflaşmayı savunanlar ise kendilerine Demokratik Emek Platformu adını verdiler.

KESK'e bağlı sendikaların ve KESK'in 2011 genel kurullarında ÖDP çizgisindeki Devrimci Sendikal Dayanışma grubu yeniden güç kazandı. KESK'in genel başkanlığına getirilen Lami Özgen'in Demokratik Emek Platformu grubundan olmasına karşın, KESK'in bundan sonraki çizgisinin 2009/2010 döneminden daha ihtiyatlı olacağı söylenebilir.

Sonuç

Türkiye emekçilerinin sınıfsal temeldeki birliğinin sağlanması ve günümüz Türkiyesinde tarihsel görevlerini yerine getirmesinin önündeki en önemli engellerden biri, insanların etnik kimliklerine göre bölünmesidir.

İnsanların çeşitli kimlikleri/aidiyetleri vardır. Çalışma ve yaşama koşullarının mutlak anlamda kötüleşmesi veya bu konuda ciddi bir tehdidin algılanması, işçi sınıfında sınıf kimliğini, sınıfın birliğini ve sınıf mücadelesini ön plana çıkarır. Gerçek gelirlerde ani ve büyük düşüşlerin olmadığı, enflasyon oranının düştüğü ve işsizliğin yaygınlaştığı koşullarda sınıf kimliği geriler. Bu boşluğu, emperyalistlerin ve işbirlikçilerinin çabalarıyla etnik kimlik veya dini kimlik doldurabilir. Bu genel eğilim de işçi ve kamu çalışanı sendikalarının politikalarına yansır.

1873-1896 ve 1929-1938 krizlerinden sonra, 2008 yılından itibaren kapitalizmin üçüncü küresel krizini yaşıyoruz. Türkiye ekonomisi bıçak sırtında. Balon her an patlayabilir, enflasyon her an yükselebilir, gerçek ücretler hızla gerileyebilir. Emperyalizm ve yerli burjuvazi, derinleşecek krizin yükünü, işçisi, memuru, işsizi ve emeklisiyle bir bütün olarak işçi sınıfının sırtına yıkacaktır. O zaman, emperyalizmin, işbirlikçilerinin, gerici etnik bölücülerin ve cemaatçilerin çabaları boşa çıkacak, işçi sınıfının sınıf çıkarları ve bilinci temelde birliği yeniden sağlanacaktır. Hayat, sınıf kardeşliği anlayışını yeniden etnik köken kardeşliği, inanç kardeşliği ve siyasal görüş kardeşliğinin önüne çıkaracaktır. Bu süreci hızlandırmak ve o

günlerde işçi sınıfına doğru önderliği yapabilmek ise bugünden emeğin kurtuluşu mücadelesiyle ulusal mücadeleyi bütünleştiren ve örgütlü mücadeleyi her türlü saldırıya karşı kararlı bir biçimde yürüten siyasal yapılanmanın görevi ve hakkıdır.